

PRIVREMENI IZVEŠTAJ

18. marta – 14. aprila 2016.

15. aprila 2016.

I. IZVRŠNI REZIME

- Dana 4. marta 2016, Predsednik Tomislav Nikolić raspisao je prevremene parlamentarne izbore za 24. april. Ovo su treći parlamentarni izbori za poslednjih šest godina i drugi zaredom raspisani pre isteka mandata Narodne Skupštine.
- Izuzimajući zakon kojim se uređuje finansiranje političkih aktivnosti, zakoni koji uređuju izbore nisu menjani nakon poslednjih parlamentarnih izbora. Brojne prethodne preporuke OEBS/KDILJP-a i dalje su nerazmotrene.
- Prevremene parlamentarne izbore sprovodi izborna administracija formirana na dva nivoa, koju čine Republička izborna komisija (RIK) i 8.378 biračkih odbora (BO). Na lokalnom nivou je formirano 166 *ad hoc* radnih tela, kao podrška izbornoj administraciji. RIK je poštovao sve zakonske rokove do sada.
- 9. Aprila RIK je objavila da je ukupni broj birača 6.737.808, na osnovu podataka Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu. Birački spiskovi će se ažurirati do 22. aprila, nakon čega će oni biti konačni.
- Do 13. aprila, RIK je proglasila 20 izbornih lista koje su podnele političke stranke, koalicije stranaka i grupe građana. To uključuje i šest lista nacionalnih manjina. Kandidati će se nadmetati za 250 mesta u Narodnoj Skupštini unutar jedne nacionalne izborne jedinice po proporcionalnom izbornom sistemu sa zatvorenim listama.
- Predizborna kampanja počela je 4. marta i trajaće do 22. aprila. Do sada je samo polovina proglašanih lista bila aktivna u kampanji. U svim delovima zemlje u kojima su raspoređeni, posmatrači Ograničene posmatračke misije OEBS/KDILJP-a primili su pouzdane izveštaje o zloupotrebi položaja stranaka na vlasti, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, u cilju vršenja pritisaka na birače.
- Amandmani na zakon koji uređuje finansiranje kampanje uključili su i raniju preporuku OEBS-a/KDILJP-a i Venecijanske komisije ali brojne preporuke nisu uzete u razmatranje. Agencija za borbu protiv korupcije rasporedila je širom zemlje 135 posmatrača da sakupljaju podatke o poštovanju zakona.
- Medijski prostor Srbije zauzimaju brojni mediji, nadmećući se za relativno malo tržište za oglašavanje. Smatra se da Vlada utiče na sektor medija i da postoji jedan opšti trend tabloidizacije, uz trenutno sužen obim informativnog programa. Ograničena posmatračka misija OEBS/KDILJP-a započela je 24. marta kvalitativni i kvantitativni monitoring medija, i to sedam TV kanala i šest novina.
- Do danas je podneto 13 prigovora i žalbi RIKu, Upravnom sudu i Ustavnom sudu vezano za proglašenje četiri izborne liste. U svim slučajevima Upravni sud je preinačio odluke RIK.
- Do danas je pet civilnih organizacija akreditovano za kratkoročno i dugoročno posmatranje izbora širom zemlje.

II. UVOD

Nakon poziva Predsednice Narodne Skupštine (parlamenta) Republike Srbije, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a (OEBS/KDILJP), uspostavila je Ograničenu misiju za posmatranje izbora (LEOM) 18. marta.¹ Misiju predvodi ambasador Gert Hinrih Arens, i sastavljena je od 10 stručnjaka sa sedištem u Beogradu i 12 dugoročnih posmatrača (LTO-a), koji su 25. marta raspoređeni na 6 lokacija širom Srbije. Članovi LEOM-a dolaze iz 18 zemalja članica OEBS-a. Istovremeno sa parlamentarnim izborima, 24. aprila biće održani i lokalni i pokrajinski izbori u Vojvodini. LEOM će lokalne i pokrajinske izbore komentarisati samo u onom delu u kojem ti izbori utiču na sprovođenje parlamentarnih izbora. U skladu sa standardnom metodologijom OEBS-a/KDILJP-a za posmatranje izbora, LEOM neće vršiti sveobuhvatno ili sistematsko posmatranje procesa na sam dan izbora, ali planira da poseti ograničen broj biračkih mesta tokom izbornog dana.

III. OPŠTI PODACI

Dana 4. marta 2016, Predsednik Tomislav Nikolić je, postupajući po zahtevu Vlade, raspustio parlament i raspisao prevremene parlamentarne izbore za 24. april. Ovo će biti treći parlamentarni izbori u poslednjih šest godina i drugi u nizu koji su raspisani pre okončanja mandata parlamenta. Dok Vlada opravdava ovaj potez potrebom da obnovi svoj mandat da bi mogla da završi reforme i omogući državi da bude spremna da uđe u Evropsku uniju, većina sagovornika LEOM-a je tvrdila da su izbori dobro vremenski tempirani u cilju konsolidacije snaga vladajuće koalicije.

Nakon izbora 2014. godine, Srpska napredna stranka (SNS) i Socijalistička partija Srbije (SPS), formirale su koalicionu Vladu, zajedno sa Novom Srbijom, Socijaldemokratskom partijom Srbije, Pokretom socijalista, Partijom ujedinjenih penzionera, Jedinstvenom Srbijom i Srpskim pokretom obnove. OEBS/KDILJP LEOM za prevremene parlamentarne izbore 2014. zaključila je da su izbori „ponudili biračima suštinski izbor“, ali je ukazala na slučajeve zastrašivanja birača, rezerve u pogledu biračkog spiska, kao i odsustvo kritičkog i analitičkog izveštavanja u medijima.

IV. PRAVNI OKVIR I IZBORNI SISTEM

250 članova parlamenta bira se na četvorogodišnji mandat unutar jedne izborne jedinice koja obuhvata celokupno područje zemlje prema proporcionalnom izbornom sistemu sa zatvorenim izbornim listama. Raspodela mandata se vrši između izbornih lista koje su osvojile više od 5 procenata glasova svih birača koji su izašli na izbore. Liste koje predstavljaju nacionalne manjine, izuzete su od ovog cenzusa.

Izbori su prvenstveno uređeni Ustavom iz 2006, Zakonom o izboru narodnih poslanika (ZINP) iz 2000. godine, Zakonom o jedinstvenom biračkom spisku (ZJBS) iz 2009. godine, Zakonom o političkim strankama (ZPS) iz 2009, Zakonom o finansiranju političkih aktivnosti (ZFPA) iz 2011 i Zakonom o radiodifuziji iz 2002.² Pravni okvir je upotpunjen Poslovníkom Republičke izborne komisije iz 2012, uputstvima i odlukama. Dodatno, u januaru 2016. godine, usvojen je novi Zakon o javnom okupljanju, koji se primenjuje i na okupljanja u okviru izborne kampanje.³

Izuzimajući ZFPA, zakonski propisi kojima su uređeni izbori nisu menjani nakon parlamentarnih izbora 2014. godine. I dalje su nerazmatrane ranije preporuke OEBS/KDILJP u vezi sa

¹ [Pogledajte ranije OEBS/KDILJP izveštaje iz Srbije.](#)

² Relevantne odredbe su sadržane i u Krivičnom zakoniku (2005.), zakonima o Agenciji za borbu protiv korupcije, o upravnim sporovima, slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, zaštiti podataka o ličnosti, opštem upravnom postupku i krivičnom postupku.

³ Zakon propisuje da lokalna samouprava mora da objavi spisak mesta gde okupljanja nisu dozvoljena, da se okupljanje mora najaviti pet dana ranije, i obezbeđuje pravne lekove.

registracijom kandidata, izbornom administracijom, regulacijom i praćenjem kampanje, rešavanjem sporova i posmatračima.

V. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Parlamentarne izbore sprovode dva nivoa izborne administracije, koju čine RIK i 8.378 biračkih odbora (BO).⁴ U svim opštinama RIK je oformio 166 *ad hoc* radnih tela (RT) sa zadatkom da budu tehnička i logistička podrška tokom izbora.⁵

RIK je stalno telo, koje čine predsednik i zamenik predsednika, kao i 16 članova sa zamenicima, koje na mandat od četiri godine imenuje NS. Sastav RIK uključuje i dva člana bez prava glasa, sekretara i predstavnika Republičkog zavoda za statistiku (RZS).⁶ Svaka proglašena izborna lista ima pravo da imenuje člana i zamenika člana u prošireni sastav RIK do okončanja izbora.⁷ Većina članova RIK-a mora biti prisutna da bi se održala sednica i odluke se donose većinom glasova.

BO, koji moraju biti formirani do 13. aprila, imaju stalni i prošireni sastav za period izbora. Stalni sastav čini predsednik i dva člana, kao i njihovi zamenici, koje su predložile poslaničke grupe u NS. Proglašene izborne liste na parlamentarnim i/ili lokalnim izborima imaju pravo da imenuju članove i njihove zamenika u prošireni sastav BO.⁸

RIK je do sada poštovao sve zakonske rokove. Sve odluke su donošene na kolegijalan način, bilo jednoglasno ili velikom većinom glasova. RIK je za ove izbore doneo detaljna uputstva, uključujući uputstva za rad BO na istovremenom sprovođenju parlamentarnih i lokalnih izbora, kao i sadržaj objava kojima se vrši edukacija birača putem javnih elektronskih medija uz simultano prevođenje na znakovnom jeziku.⁹ Sednice RIK-a su bile otvorene za akreditovane posmatrače i medije. Članovi RIK-a kao i posmatrači, dobijali su dnevni red i ostale materijale pre početka sednica, uključujući i predloge odluka i rešenja. Zapisnici i većina odluka sa svih sednica bili su bez odlaganja objavljeni na Internet stranici.¹⁰ Sagovornici LEOM OEBS/KDILJP-a iskazali su visoko poverenje u rad RIK-a i niko od njih nije dovodio u pitanje nezavisnost i profesionalizam ovog tela.

VI. UPIS BIRAČA

Pravo glasa imaju svi državljani koji su napunili 18 godina do dana sprovođenja izbora i koji imaju prebivalište u Republici Srbiji, osim onih kojima je oduzeta poslovna sposobnost odlukom suda. Upis birača je pasivan. Jedinstveni birački spisak (JBS) vodi Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu (MDULS) i stalno ga ažurira na osnovu opštinskih evidencija, informacija državnih institucija i zahtevima birača.¹¹ Birači imaju pravo da zahtevaju da budu upisani u birački spisak prema mestu boravišta u zemlji ili u inostranstvu, u kom slučaju su privremeno isključeni iz osnovnog biračkog spiska. Posebni birački spiskovi se sastavljaju za birače koji su pripadnici vojske kao i birače koji se nalaze u zatvorima i pritvorima, na osnovu informacija koje dostavljaju nadležne institucije.

⁴ Ovaj broj uključuje 90 BO na Kosovu, 29 BO u kazneno-popravnim zavodima, i 38 BO u diplomatskim i konzularnim predstavništvima Republike Srbije.

⁵ Članove RT-a predlažu parlamentarne političke stranke, a imenuje ih RIK.

⁶ Zamenici članova imaju pravo da glasaju samo ukoliko članovi nisu prisutni.

⁷ Članovi proširenog sastava imaju ista prava i obaveze kao i stalni članovi.

⁸ U skladu sa uputstvima RIK-a, BO na Kosovu neće imati prošireni sastav.

⁹ Određene odredbe, koje su usvojene na predlog nevladinih organizacija, imaju za cilj promovisanje učestvovanja nedovoljno zastupljenih grupa birača. Na primer, upotreba pečata sa ugraviranim potpisom i druge mere kojima se olakšavaju prava osobama sa poteškoćama.

¹⁰ Iako RIK nije objavio svoje odluke po prigovorima, objavljeni zapisnici su sadržavali bitne informacije o prigovorima.

¹¹ Obaveštenja o *ex-officio* promenama šalju se biračima poštom ili elektronskom poštom.

Iako zakon garantuje javnost biračkog spiska na opštinskom nivou, MDULS je donelo uputstvo kojim se dozvoljava samo pojedinačna provera evidencije uz korišćenje jedinstvenog matičnog broja.¹² Ovo nepostojanje mogućnosti javnog uvida su kritikovali neki sagovornici LEOM OEBS/KDILJP-a, koji su takođe iskazali zabrinutost zbog tačnosti biračkog spiska, naročito u odnosu na preminule osobe i osobe koje su se odselile iz zemlje.

Dugoročni posmatrači OEBS/KDILJP-a LEOM su zabeležili da su lokalne vlasti pružile informacije biračima o postupku u kome mogu ažurirati podatke u biračkom spisku. U onim područjima koja je LEOM pratio, birači su imali mogućnost da provere svoje podatke u opštinama u kojima žive kao i na Internet stranici MDULS i da zatraže korekcije.¹³ Birač može da podnese prigovor MDULSu protiv odluka i postupaka lokalne uprave, koje se odnose na registraciju birača, i može da se žali na odluku MDULS, Upravnom sudu.

Na osnovu podataka MDULS, RIK je 9. aprila objavio da je ukupan broj birača 6.737.808. Nakon tog datuma do 22. aprila, RIK će ažurirati biračke spiskove samo na osnovu odluka MDULS, a konačan broj birača će biti objavljen odmah po isteku roka u *Službenom glasniku*. Nakon toga birači se više neće moći upisivati u birački spisak.

VII. PODNOŠENJE IZBORNIH LISTA

Svaki državljanin koji ima pravo da glasa može i da učestvuje u izborima kao jedan od kandidata. Izborne liste mogu da podnesu političke stranke, koalicije stranaka ili grupe od barem deset građana.¹⁴ U zakonu ne postoje ograničenja koja se odnose na broj kandidata na listi. Pojedinačnim nezavisnim kandidatima nije dozvoljeno učestvovanje na parlamentarnim izborima.

Izborne liste su se morale predati RIK-u do 8. aprila i morale su biti podržane sa barem 10.000 potpisa birača. Jedan birač može da podrži samo jednu izbornu listu.¹⁵ Svi potpisi su morali da budu overeni od strane osnovnog suda ili kod javnog beležnika (notara).¹⁶ Neki sagovornici LEOM OEBS/KDILJP-a su izrazili zabrinutost da ovakve procedure previše opterećuju a da uslov da se mora otići u sud ili kod notara, može imati obeshrabrujući efekat na neke birače.¹⁷

Izbornim zakonom je propisana polna kvota za izborne liste uz barem svakog trećeg kandidata iz redova manje zastupljenog pola. Iako je ravnopravna zastupljenost polova preduslov za proglašenje liste, kvote nisu zakonom zahtevane nakon što se obavi proglašenje. Dok se izborna lista može povući najkasnije 10 dana pre dana izbora, povlačenje kandidature pojedinaca sa već proglašene liste nije regulisano. RIK je 5. aprila odbio povlačenje kandidature kandidata sa liste Dveri – Demokratska stranka Srbije, navodeći kao razlog nepostojanje pravnog osnova za takvu mogućnost.

Do 13. aprila, RIK je proglasio izborne liste osam stranaka, šest koalicija i šest grupa građana. Podnosiocima izbornih lista je ostavljan rok od 48 časova da koriguju greške ili propuste koji su pronađeni u dokumentima. Do danas, pet lista je odbijeno zbog nedostavljanja dovoljnog broja

¹² Prema Zakonu o JBS, MDULS određuje proceduru o tome na koji način će se moći obaviti uvid u birački spisak na nivou opštine.

¹³ Zbog nepostojanja jasnih informacija od strane MDULS, i dalje nije jasno na koji način su u JBS uneseni i ažurirani podaci o stanovnicima Kosova.

¹⁴ Kandidat može da učestvuje istovremeno i na parlamentarnim i na lokalnim izborima.

¹⁵ Nakon provere overenih potpisa, RIK je uračunao potpise birača samo onoj listi koju su prvu podržali.

¹⁶ Podnosilac liste za svaki potpis mora da plati taksu od 50 dinara (približno EUR 0,4) u trenutku overe.

¹⁷ Kancelarije notara su povremeno ograničavale broj potpisa za overu na 200-250 po danu ili su odbijali da overavaju potpise u svom radnom vremenu. RIK je obavestio LEOM OEBS/KDILJP-a da su neki listovi da potpisima na kojima su bili pečati notara bili bez potpisa birača.

ispravnih potpisa podrške. Odluka o proglašenju jedne izborne liste poništena je 29. marta.¹⁸

VIII. OKRUŽENJE U KOJEM SE ODVIJA IZBORNA KAMPANJA

Zvanična izborna kampanja je počela sa objavom raspuštanja NS i završice se 48 sati pre dana izbora. Koalicija koju predvodi vladajuća SNS je započela kampanju 6. marta. Nakon usporenog početka zbog vanrednih okolnosti usled poplava koje su pogodile delove zemlje, aktivnosti izborne kampanje počele su efektivno u nedelji nakon 21. marta. Aktivnu kampanju vode: koalicija koju predvodi SNS – „Srbija pobeđuje“, koalicija koju predvodi DS - „Za pravednu Srbiju“, koalicija koju predvodi SPS, koalicija koju predvodi Srpska radikalna stranka (SRS), „Savez za bolju Srbiju“ – koalicija sastavljena od Liberalno demokratske partije (LDP), Lige socijaldemokrata Vojvodine (LSV) i Socijaldemokratske stranke (SDS), koalicija Dveri –DSS, koalicija koju predvodi Borko Stefanović – „Srbija za sve nas“ i lista „Za slobodnu Srbiju – ZAVETNICI- Milica Đurđević“.

Većina stranaka sprovodi svoju kampanju organizovanjem skupova i putem reklamnih materijala (poster i bilbordi). Opozicione stranke su se žalile LEOM OEBS/KDILJP da im je zbog nedostatka finansijskih sredstava, mogućnost da kupe izborne reklame na bilbordima, ili u štampanim i elektronskim medijima ograničena. Nasuprot tome, bilbordi i poster na kojima se promoviše SNS su preovlađujući. Dodatno, i SNS i njihovi koalicioni partneri koristili su zvanične događaje, kao što je obilazak škola, otvaranje javnih institucija i fabrika za prenošenje svojih izbornih poruka. SNS i Savez vojvođanskih Mađara su imali podršku stranih državnika.¹⁹

U onim mestima gde se parlamentarni izbori odvijaju istovremeno sa pokrajinskim ili lokalnim, vodi se zajednička kampanja za izbore na različitim nivoima, pri čemu su vladajuće stranke na oba nivoa fokusirane na uspehe svoje politike. Mnoge stranke izveštavaju da se njihove izborne kampanje oslanjaju pre svega na direktne susrete s biračima i susrete na stranačkim skupovima na kojima su u prvom planu stranačke vođe i vodeći ljudi u strankama. Oglašavanje u elektronskim i štampanim medijima ostaje važan činilac kampanje, a većina stranaka je prisutna i na Internetu i angažovana na društvenim medijima. Ekonomska i socijalna pitanja su u centru kampanje.

Ukupno gledajući, okruženje u kojem se odvija izborna kampanja je mirno, mada je LEOM OEBS/KDILJP-a dobio informacije o nekoliko primera nasilja u kojima su učestvovali politički aktivisti.²⁰ Najveći broj sagovornika LEOM OEBS/KDILJP smatra da su opozicione stranke bile sklone korišćenju negativne kampanje usmerene protiv vladajućih stranaka umesto fokusiranja na sopstvene programe. Upotreba provokativne i populističke retorike primećena je na skupovima SRS-a i u medijskim istupima Stranke demokratske akcije (SDA). LEOM je u svim regionima gde posmatra izbore primio pouzdana obaveštenja o zloupotrebi dominantne pozicije vladajućih stranaka i na nacionalnom i na lokalnom nivou u cilju vršenja pritiska na birače, naročito one koji su zaposleni u javnom sektoru i pokušajima podmićivanja birača inicijativama socijale pomoći.²¹

Tokom sedmice posle 4. aprila, ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović je citiran da je izjavio da će posebni policijski timovi biti prisutni na dan izbora kako bi sprečili „izborne krađe“.

¹⁸ Pogledaj deo Prigovori i žalbe.

¹⁹ Mađarski ministar spoljnih poslova je učestvovao na mitingu SNS u Pančevu 5. aprila i tom prilikom iskazao podršku obema partijama.

²⁰ Izveštaji beleže tuču pesnicama između dva člana Stranke demokratske akcije (SDA) i SDP-a u Sjenici 25. marta, napad na poslanike DS-a i kandidate na događaju u okviru izborne kampanje u Beogradu 27. marta, kao i incident u kojem su učestvovali aktivisti DS-a i SNS-a u Mladenovcu 3. aprila.

²¹ OEBS-KDILJP posmatrači zabeležili su da je SNS delio pakete hrane, obezbeđivao besplatne medicinske preglede, organizovao radionice za zaštitu dece i putovanja za penzionere, kako bi uticao na birače tokom kampanje u Kovačici, Šidu i Novom Sadu.

Kasnije je izjavio da je sprovođenje izbora u nadležnosti RIK i biračkih odbora i da će policija intervenirati samo ako bude konkretnih pritužbi.

IX. FINANSIRANJE KAMPANJE

U 2014. godini usvojeno je nekoliko izmena i dopuna ZFPA-a, uključujući i smanjenje iznosa iz javnih sredstava i za redovne aktivnosti i za aktivnosti u izbornoj kampanji, u skladu sa preporukama OEBS/KDILJP-a i Venecijanske komisije.²² Dodatno, izmenama i dopunama je predviđen rok od pet dana nakon raspisivanja izbora Agenciji za borbu protiv korupcije da obezbedi šablon prema kojem se sastavlja finansijski izveštaj i dozvoljeno je učesnicima izbora da sredstva dobijena za redovan rad iz javnih i privatnih izvora koriste u svrhu sprovođenja izborne kampanje. Preporuke OEBS-a/KDILJP-a koje nisu razmatrane su određivanje limita za najviši mogući potrošeni iznos, skraćivanje rokova za podnošenje finansijskih izveštaja, podnošenje izveštaja pre dana izbora, uvođenje kratkog roka za njihovo objavljivanje kao i uvođenje proporcionalnih i destimulirajućih sankcija.²³

Politički subjekti zastupljeni u NS imaju pravo na godišnji iznos koji se izdvaja iz javnih sredstava, dok učesnici izbora imaju pravo na javna sredstva u iznosu od 700 miliona dinara za sprovođenje izborne kampanje.²⁴ Od toga se 20 procenata u jednakim delovima dodeljuje svim izbornim listama pre izbora.²⁵ Preostalih 80 procenata se dodeljuje nakon izbora proporcionalno u odnosu na broj osvojenih mandata. Sredstva iz stranih, državnih, javnih i anonimnih izvora kao i od neprofitnih i dobrotvornih organizacija i sindikata su zabranjena. Fizičko lice može da donira godišnje najviše do 20 prosečnih zarada, dok pravna lica mogu donirati najviše do 200 prosečnih mesečnih zarada.²⁶ Ovaj limit se udvostručava u izbornoj godini, bez obzira na broj izbora u toku godine. Prilozi se moraju uplaćivati preko bankovnih računa. Ne postoji limit za potrošnju.

Agencija za borbu protiv korupcije ima mandat da nadzire finansiranje političkih aktivnosti i izborne kampanje.²⁷ Prihodi i troškovi učesnika izbora moraju biti prikazani na namenskim računima u banci. Od 18 učesnika izbora, 5 je objavilo informacije o prilogima na svojim Internet stranicama, kao što propisuje zakon.²⁸

Politički subjekti imaju obavezu da podnesu finansijski izveštaj Agenciji na godišnjem nivou i unutar 30 dana od objavljivanja konačnih rezultata izbora. Nema roka za Agenciju unutar kojeg ona mora da objavi finansijski izveštaj i nema obaveze objavljivanja bilo kakvih zaključaka. Agencija može da traži informacije od političkih subjekata i može da zatraži izveštaje od banaka o transakcijama gde su korišćena sredstva za kampanju. Agencija može da izda upozorenje i pokrene prekršajni ili krivični postupak zbog mogućih kršenja zakona. Sankcije uključuju upozorenja, uskraćivanje pristupa javnim sredstvima, novčane kazne u iznosu od 200.000 do 2.000.000 dinara (oko EUR 1.630 do EUR 16.300), konfiskovanje sredstava i zatvorsku kaznu. Agencija je rasporedila 135 posmatrača po celoj zemlji u cilju sakupljanja podataka o tome da li

²² Godišnji iznos sredstava iz javnih izvora je smanjen sa 0,15 na 0,105 procenata državnog budžeta dok je iznos za finansiranje izborne kampanje smanjen sa 0,1 na 0,07 procenta.

²³ Pogledaj [Zajedničko mišljenje OEBS/KDILJP-a i Venecijanske komisije o Nacrtu izmena i dopuna Zakona o finansiranju političkih aktivnosti](#).

²⁴ Ekvivalent od oko 5,68 miliona eura. Šest od osamnaest proglašanih lista ima predstavnike u parlamentu i ima pravo na redovna godišnja sredstva iz javnih izvora kao dodatak na sredstva za izbore.

²⁵ Prema zakonu, ova sredstva se moraju uplatiti u roku od pet dana nakon proglašenja svih izbornih lista. Primaoci moraju da polože jemstvo u jednakoj vrednosti. Depozit se vraća ukoliko izborna lista osvoji barem jedan procenat glasova ili 0.5 procenata glasova ako se radi o izbornoj listi nacionalne manjine.

²⁶ To je iznos od RSD 887.200 (oko EUR 7,200), i RSD 8.872.000 (oko EUR 72,000).

²⁷ Prema članu 29. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, agencija ima mandat i za praćene mogućih zloupotreba državnih sredstava za sprovođenje izborne kampanje.

²⁸ DS, SPS, JS, SDS i LDP.

se postupa u skladu sa zakonom. Dodatno, Državna revizorska institucija (DRI) ima mandat da sprovedi reviziju nad javnim sredstvima kojima raspolažu političke stranke.²⁹

X. MEDIJI

Medijski prostor u zemlji zauzimaju brojni mediji, uključujući 430 televizijskih i radio kanala, kao i preko 700 štampanih medija, koji se takmiče na relativno malom reklamnom tržištu. Veliki deo tog tržišta se sastoji u kupovini reklama od strane kompanija u kojima je većinski vlasnik država. Televizija je i dalje ubedljivo najuticajniji medij, a prate je *online* izvori i novine. Izveštaj Saveta za borbu protiv korupcije iz 2015. godine, Vladinog savetodavnog tela, naglasio je da „mediji ne kontrolišu vlasti i njihove rezultate; naprotiv, meiji su u stvari kontrolisani od strane vlasti“ i „nezavisni mediji praktično ne postoje“.³⁰

S obzirom na opšti trend tabloidizacije medijskog prostora, što je vidljivo u sužavanju šeme informativnog programa, uloga i važnost javnog servisa – Radio-televizije Srbije (RTS), koja emituje program po celoj zemlji i Radio-televizije Vojvodina (RTV) koja emituje program u pokrajini – ostaju ključni u pristupu građana raznolikim informacijama. Iako je 2016. uveden model finansiranja javnog servisa putem pretplate, mišljenje je javnog servisa da taj iznos nije dovoljan za njihove potrebe. Ostatak sredstava dolazi direktno iz državnog budžeta, što potencijalno može da utiče na nepristranost i nezavisnost javnog servisa.

Zakon o izboru narodnih poslanika definiše osnovne principe za delovanje medija u izbornoj kampanji, dok Zakon o oglašavanju reguliše plaćene političke reklame. U junu 2015. je Regulatorno telo za elektorske medije (REM), izdalo Uputstvo o obavezama medijskih servisa tokom izborne kampanje, kojim je upotpunjen pravni okvir. I dok su elektronski mediji u obavezi da pruže informacije o učesnicima izbora bez diskriminacije, na istinit, objektivan i potpun način i blagovremeno, kao što je predviđeno i Zakonom o elektronskim medijima iz 2014, javni mediji imaju i obavezu da obezbede jednaku minutažu programa učesnicima izbora za prezentaciju njihovih platformi. RTS je obavestio LEOM OEBS-a/KDILJP-a da će dodeliti 40 minuta takvog programa svakoj izornoj listi koja učestvuje na izborima i organizovati debate sa učesnicima tokom poslednja tri dana kampanje. OEBS-KDILJP LEOM je 24. marta počeo sa kvalitativnim i kvantitativnim medijskim praćenjem sedam televizijskih kanala i šest novina.³¹

XI. PRIGOVORI I ŽALBE

Pravo da zatraže pravni lek je garantovana biračima, kandidatima i podnosiocima izbornih lista. Prigovori koji se odnose na odluke, radnje ili propuste BO se podnose RIK-u. Prigovori na odluke RIK-a se podnose samom RIK-u, a žalbe Upravnom sudu čije su odluke konačne. Prigovor se podnosi RIK-u najkasnije 24 časa od donošenja odluke ili učinjene nepravilnosti. RIK ima obavezu da donese odluku o prigovoru u roku od 48 časova od prijema. Ukoliko se prigovor usvoji, predmetna odluka ili radnja se poništava. Ukoliko RIK propusti da odluči o prigovoru u propisanom roku, prigovor se smatra usvojenim. Žalbe na odluke RIK-a se podnose Upravnom sudu najkasnije 48 sati od prijema odluke. Javna rasprava nije obavezna i o žalbama koje se odnose na izbore se i dalje raspravlja na zatvorenim sednicama (*in camera*), imajući u vidu vrlo

²⁹ DRI nije dužna da sprovedi redovnu reviziju svih stranaka. Do danas je DRI sprovela reviziju tri stranke i to u odnosu na finansije iz 2014. i to kod SNS, SPS i DS, i pokrenuti su sudski postupci protiv DS-a i SPS-a kojih još nisu pravnosnažno rešeni.

³⁰ Pogledajte „[Izveštaj o vlasničkoj strukturi i kontroli medija u Srbiji](#)“ i „[Izveštaj o mogućem uticaju institucija javnog sektora na medije kroz plaćanje usluga oglašavanja i marketinga](#)“.

³¹ LEOM prati glavne termine emitovanja (18,00–24,00 časa) na javnim kanalima RTS1 i RTV i privatnim TV kanalima B92, Pink TV i Prva TV. Dodatno, takođe se prate vesti i informativni program Happy TV-a i N1, kao i sadržaj dnevnih novina Blic, Danas, Informer, Kurir, Politika i Večernje novosti.

kratke rokove. Ukoliko Upravni sud usvoji žalbu i poništi izbore, izbori se ponavljaju u roku od 10 dana.

Dodatno, ZINP propisuje da Nadzorni odbor (NO) prati aktivnosti političkih stranaka, kandidata i medija, koje se odnose na izbore, i utvrđuje nepravilnosti.³² Međutim, za ove izbore, NO nije formiran.³³ Prigovori koji se odnose na nepravilnosti u pogledu finansiranja izborne kampanje i zloupotrebe državnih sredstava, mogu da se podnesu Agenciji za borbu protiv korupcije. Policija, tužilaštvo, zaštitnik građana i Poverenik za zaštitu podataka o ličnosti takođe mogu da deluju po službenoj dužnosti (*ex officio*) u predmetima koji se odnose na izbore ili nakon uloženog prigovora.

Do 12. aprila, uloženo je osam prigovora RIKu, pet žalbi Upravnom sudu i dve žalbe Ustavnom sudu u vezi sa proglašenjem četiri izborne liste. Od ovog broja, osam prigovora i žalbi se odnosilo na proglašenje izborne liste podnete od strane grupe građana.³⁴ Dodatnih pet se odnosilo na neodobravanje statusa nacionalne manjine za tri izborne liste.³⁵ U svim slučajevima, Upravni sud je preinačio odluke RIK.

XII. UČESTVOVANJE NACIONALNIH MANJINA

Ustav garantuje prava i slobode nacionalnih manjina, uključujući one koje se odnose na političko udruživanje, kulturne institucije, obrazovanje i pristup informacijama na njihovom jeziku, pravo da biraju i budu birani. Prema popisu stanovništva iz 2011, u Srbiji postoji oko 20 etničkih manjina, pri čemu najveće čine Mađari (3,53 procenata), Romi (2,05 procenata) i Bošnjaci (2,02 procenata). Albanci su bojkotovali popis u 2011, međutim, procenom broja stanovnika koja je sprovedena 2015. došlo se do službenih podataka za Preševsku dolinu, prema kojima je broj 47.938.³⁶

Zakon o političkim strankama iz 2009. godine sadrži odredbe kojima se promovira učestvovanje nacionalnih manjina u javnom životu. Dok je za registrovanje političke stranke potrebno 10.000 potpisa, nacionalna manjina može da registruje stranku uz 1.000 potpisa podrške.³⁷ Međutim, manjinskim strankama je potreban isti broj potpisa, 10.000, kao i drugim strankama da bi mogle da podnesu svoje izborne liste. Dok su se neke manjinske stranke žalile na ovo, druge su tvrdile da nisu imale problema da sakupe potreban broj potpisa podrške. RIK je ovlašćen da listi

³² Nadzorni odbor imenuje NS i on može objavljivati upozorenja političkim partijama, administraciji, kandidatima i medijima u vezi sa aktivnostima vezanim za izbore i može predlagati mere medijima koje obezbeđuju jednake uslove za učesnike na izborima.

³³ Nadzorni odbor je imenovan samo jednom, 2000. godine.

³⁴ Prigovor koji je podneo birač protiv izborne liste SLOŽNO ZA SRBIJU – Narodni savez – Glišić-Parović zbog toga što izborna lista grupe građana ne može da sadrži dva imena, RIK je odbila. Upravni sud je poništio odluku RIK, striktnim tumačenjem zakona (ZINP, Član 42). Postupajući po odluci US, RIK je dao podnosiocu liste rok od 48 sati da prikupi potpise i ponovo podnese listu sa promenjenim imenom. Upravni sud je odbio tri žalbe podnete od strane grupe građana protiv odluka RIK i US. Dodatno, još dve ustavne žalbe su u postupku pred Ustavnim sudom koje je podnela grupa građana protiv odluka Upravnog suda sa tvrdnjom da su im povređena ustavna prava. Nakon što joj je poništeno proglašenje, podneta je nova izborna lista, koja je na kraju i proglašena.

³⁵ Tri prigovora RIKu i dve žalbe Upravnom sudu je podneto od strane podnosilaca izbornih lista Ruska stranka – Slobodan Nikolić, Republikanska stranka – Nikola Sandulović i Srpsko ruski pokret, koje su proglašene, ali im nije bio priznat status liste nacionalne manjine sa obrazloženjem da nisu dostavili dokaze o zalaganju za zaštitu interesa nacionalnih manjina (Član 42. Uputstva za sprovođenje izbora). Upravni sud je preinačio odluke RIK sa obrazloženjem da RIK nije ovlašćen da uskrati status liste nacionalne manjine strankama koje su kao takve registrovane.

³⁶ “Izveštaj ekspertskog tima o metodologiji procene broja stanovnika i stambenih objekata koji nisu obuhvaćeni popisom 2011. Godine na teritoriji južne Srbije,” koji je izradila Misija OEBS-a u Srbiji na zahtev Ministarstva državne uprave Republike Srbije.

³⁷ Od 106 registrovanih političkih stranaka, 64 predstavljaju nacionalne manjine.

kandidata odobri status liste nacionalne manjine.³⁸ Od 29 predatih izbornih lista, njih 16 je tražilo status liste nacionalne manjine. Do danas, proglašene su dve izborne liste nacionalne manjine Bošnjaka, kao i po jedna lista nacionalnih manjina Mađara, Rusa, Albanaca i Slovaka.³⁹ Dodatno, jedna stranka nacionalne manjine je na koalicionalnoj listi sa srpskim strankama.⁴⁰ RIK je odbio da odobri status stranke nacionalne manjine za tri liste, sa obrazloženjem da nisu dostavile dokaze o aktivnostima učinjenim na predstavljanju i promociji interesa nacionalne manjine.

XIII. DOMAĆI I STRANI POSMATRAČI

Izorno zakonodavstvo ne sadrži odredbe o posmatranju izbora. Pristup domaćim i stranim posmatračima je regulisan Pravilnikom RIK i propisima RIK-a za ove izbore. Pravilnikom i propisima su propisani rokovi za akreditovanje i ograničen je broj domaćih posmatrača na jednog posmatrača po organizaciji na jednom biračkom mestu. Da bi imali pravo na posmatranje izbora, ciljevi domaćih organizacija civilnog društva moraju da budu u okviru izborne tematike.⁴¹

Civilno društvo aktivno učestvuje u posmatranju izbora. Do sada je pet NVO-a dobilo akreditacije za svoje posmatrače, uključujući kratkoročne i dugoročne posmatrače raspoređene po celoj zemlji.⁴² Na dan izbora, Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA) planira da prati reprezentativni uzorak od ukupno 450 biračkih mesta, dok Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID) planira da razmesti 800 kratkoročnih posmatrača.

XIV. AKTIVNOSTI LEOM OEBS-A/KDILJP-A

LEOM OEBS/KDILJP-a je započela sa svojim radom u Beogradu 18. marta. LEOM se sastala sa Ministarstvom spoljnih poslova, RIK-om, državnim agencijama, liderima i predstavnicima političkih stranaka, medija, civilnog društva, misijom OEBS u Srbiji i međunarodnom zajednicom.⁴³ Šef Misije je takođe putovao u Novi Sad, Kragujevac, Niš, Vranje, Bujanovac, Preševo i Novi Pazar, gde se sastao sa predstavnicima kandidata, lokalnih vlasti i civilnog društva. 12 dugoročnih posmatrača prati proces na regionalnom nivou i održava sastanke sa predstavnicima lokalne administracije, radnih tela, lokalnim ograncima političkih stranaka i civilnog društva, kao i regionalnim medijima. LEOM OEBS/KDILJP-a namerava da sarađuje sa Parlamentarnom skupštinom Saveta Evrope (PACE), koja će poslati svoju delegaciju posmatrača na dan izbora.

*Engleska verzija ovog izveštaja jedini je zvanični dokument.
Nezvanični prevod dostupan je na srpskom jeziku.*

³⁸ Kriterijumi su propisani Članom 42. Uputstva RIK.

³⁹ Muamer Zukorlić – Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka i SDA Sandžaka – Dr Sulejman Ugljanin, Savez vojvođanskih Mađara (SVM) – Ištvan Pastor, Romska lista Srbije, Ruska stranka, Partija za demokratsko delovanje i Zelena stranka.

⁴⁰ Demokratski savez Hrvata Vojvodine je na listi „Za pravednu Srbiju – DS“.

⁴¹ RIK je obavestio LEOM da su tri organizacije promenile svoja osnivačka dokumenta da bi mogle da podnesu zahtev za akreditaciju.

⁴² CeSID i CRTA su obavestili LEOM da neće sprovesti posmatranje na području Kosova.

⁴³ OEBS/KDILJP LEOM i OEBS misija u Srbiji deluju zasebno i imaju specifične mandate.